

**A MAGYAR METEOROLÓGIAI TÁRSASÁG EGYKORI ELNÖKE,
CHOLNOKY JENŐ (1870–1950) EMLÉKÉNEK ÁPOLÁSA, EMLÉKKŐ ÉS
EMLÉKTÁBLA AVATÁS, KOSZORÚZÁS SZÜLŐVÁROSÁBAN, VESZPRÉMBEN**
*MEMORY CARE OF JENŐ CHOLNOKY (1870–1950) FORMER PRESIDENT OF
HUNGARIAN METEOROLOGICAL SOCIETY IN HIS HOMETOWN, VESZPRÉM:
INAUGURATION OF MEMORIAL STONE AND PLAQUE, WREATH LAYING*

Rybár Olivér

Veszprémi Báthory István Sportiskolai Általános Iskola, H-8200, Veszprém, Vécsey Károly utca 6/D, rybar.oliver@gmail.com

Cholnoky Jenő a földrajztudomány egyik legkiválóbb alakja. Nevét viseli iskola, városrész, számos egyesület, de mégis sokak számára kevésbé ismert a tudós életműve. Cholnoky jelentőset alkotott a geomorfológia (felszínalaktan), hidrográfia (víztan) és meteorológia terén. Eredményesen foglalkozott emberföldrajzzal, az öntözések jelentőségével az emberi kultúra fejlődése szempontjából. Jelentősek morfológiai eredményei, a folyók szakaszjellegéről, a futóhomok mozgástörvényeiről, az európai monszunjelenségről szóló tanulmányai. Nevéhez köthető az Alpok példája alapján felismert bakonyi főszelel leírása is, mely nap, mint nap megkeseríti a veszprémi lakosok életét. Több évtizedes munkásságával az egyik legnagyobb földrajztudósunkként, s természettudományos ismeretterjesztőként tartjuk számon. A századforduló után a rokon szálakon kívül elsősorban a szellemi kötődés, a tudományos kutatásai, társadalmi megbízatásai kapcsolódtak szülővárosához,

Veszprémhez. Első könyve, melyet a kínai útjáról írt „A Sárkányok országából” címmel is itt, szülőföldjén jelent meg. Számos alkalommal vezetett túrákat a városba és környékre. Nemcsak egyetemi hallgatóit, és kollegáit, hanem külföldi kutatóintézetek munkatársait, külföldi hallgatókat és földrajztanárokat hozott a városba. A szintén veszprémi földrajzos Laczkó Dezsőt is segítette anyagilag kutatásában, illetve a vármegyei múzeum létrejöttében. Több alkalommal Laczkó Dezső intézte Cholnoky csoportjainak szállásigénylését is. Ezen kívül fontos kiemelni, hogy 1938-ban, pont a Kéktúra elindítása évében, könyve is jelent meg Veszprémről. Számos tanulmányában nyúlt vissza a veszprémi Séd-völgyben szerzett tapasztalataihoz is.

Cholnoky Jenőnek a MMT egykori elnökének (1939–1944) és sok más egyesület, társaság vezetőjének, tagjának, emlékének évek óta ápolják szülővárosában, különböző *emlékjelek* létrehozásával is. Mint arról már korábban beszámoltunk (Rybár, 2014) a tudós emlékének tisztelegve számos esemény zajlott a városban. 2015-ben ünnepeltük Cholnoky születésének 145. évfordulóját, melynek keretében városi ünnepséget rendeztek a tudós veszprémi szülőházánál. Ennek folytatásaként 2016. október 14-én került sor Cholnoky Jenő (1870–1950) földrajztudós emlékkövének és emléktáblájának ünnepélyes felavatására a Veszprém melletti Csatár-hegyen. Cholnokynak, mint a Magyar Turista Egyesület (MTE) elnökének emelt bazalt emlékkő és gránit emléktábla a 20 éves Édesvíz Természetbarát Egyesület kezdeményezésére a Veszprém Megyei Jogú Város támogatásával jött létre. A bazalt kövön szerepel a „Cholnoky Jenő 1870–1950” felírás az emléktábla felirata pedig: „A Magyar Turista Egyesület elnöke (1920–1946)”. 2016-ban két évforduló is volt köthető az avatáshoz, hiszen 70 éve oszlatták fel a Magyar Turista Egyesületet, melynek utolsó elnöke Cholnoky Jenő volt. A másik fontos esemény 90 évvel ezelőtt történt, amikor 1926-ban megalakult a MTE Bakonyi Osztálya, illetve az év nyarán az Országos Turista Egylet Nagygyűlését itt Veszprémben tartották, Cholnoky, Jász Géza és számos vidéki egyesület szervezésében.

Cholnoky Jenő élete és a turistáskodás is szervesen összefüggött. Cholnoky Jenő a Magyar Turista Egyesületnek előbb vidéki választmányi tagja (1908–1917 között), majd 1920-tól elnöke volt egészen 1946-ig. Emellett a Magyar Turista Szövetség társelnökéeként dolgozott 1918–1923 és 1940–1941 között. A földrajztudós az 1920-as évek végén, egy Magyarországot átszelő 1000 kilométeres turista főútvonalat álmodott meg, elképzelése meg is valósult 1938-ban, amikor a mai Országos Kéktúra elődjének útvonala kiépült. Ezen kívül a Bakonyi osztály megalakulásában is szerepet vállalt. A tudós nemcsak formális elnöki tisztséget töltött be a Turista Egyesület élén, hanem részt vett az egyesület által szervezett túrákon, emlékművek, kilátók és menedékházak átadásán is. Felszólalt a különböző gyűléseken és üléseken, rendszeresen jelentek meg írásai a Turisták Lapjában és a Turistaság és Alpinizmus c. folyóiratban is. Több mint 45 tanulmányt írt különböző turista-folyóiratokban.

számos Turista Egylet Nagygyűlését itt Veszprémben tartották, Cholnoky, Jász Géza és számos vidéki egyesület szervezésében.

Cholnoky Jenő élete és a turistáskodás is szervesen összefüggött. Cholnoky Jenő a Magyar Turista Egyesületnek előbb vidéki választmányi tagja (1908–1917 között), majd 1920-tól elnöke volt egészen 1946-ig. Emellett a Magyar Turista Szövetség társelnökéeként dolgozott 1918–1923 és 1940–1941 között. A földrajztudós az 1920-as évek végén, egy Magyarországot átszelő 1000 kilométeres turista főútvonalat álmodott meg, elképzelése meg is valósult 1938-ban, amikor a mai Országos Kéktúra elődjének útvonala kiépült. Ezen kívül a Bakonyi osztály megalakulásában is szerepet vállalt. A tudós nemcsak formális elnöki tisztséget töltött be a Turista Egyesület élén, hanem részt vett az egyesület által szervezett túrákon, emlékművek, kilátók és menedékházak átadásán is. Felszólalt a különböző gyűléseken és üléseken, rendszeresen jelentek meg írásai a Turisták Lapjában és a Turistaság és Alpinizmus c. folyóiratban is. Több mint 45 tanulmányt írt különböző turista-folyóiratokban.

Rybár Olivér és Cholnoky Tamás a felavatott emlékkő előtt

Népszerű és kedvelt elnöke volt a társaságnak, születésnapja alkalmából több alkalommal tartottak díszvacsorát tisztelőre, 60. születésnapjára egyedi készítésű díszalbummal ajándékozta meg őt a vidéki osztályok nevében a vezetőség. „Az igazi tudósok lényegileg nem különböznek az igazi turistáktól. Mindegyiknek gyönyörűséget okoz a saját mestersege. Az egyik tudományos célokat, a másik turistacélokat tűz maga elé. Mindegyik határtalanul, de nemes irányban kíváncsi (...) Az egyik az igazat, a másik a szépet keresi a természetben. S hol lehet éles határt vonni a kettő között? Az igazi tudós és az igazi turista szerény. Gyönyörűségét nem a dicsekvésben, hanem munkájában találja. Rendkívül örül, ha olyan célt ért el, amely nem mindennapi. (...) És, hogy mi vonzott engem már ifjúságom óta a turistaeszméhez? Hát hiszen a turistaság a legszorosabb kapcsolatban áll a földrajzzal. A földrajztudós nem lehet meg anélkül, hogy gyakorlott turista is ne legyen, a turista meg nem lehet meg anélkül, hogy a földrajzból ne szerezzen kellő ismereteket: olvasni kell tudnia a térképeket, ismernie kell a térszíni formák bizonyos kérdéseit, sőt még a meteorológia tünetényeivel is behatóbban kell foglalkoznia, hiszen nincs kirándulás, amelyen az időjárás nem volna döntő

Az MMT koszorúja Cholnoky Jenő szülőházán

jelentőségű tényező.” – vallotta Cholnoky (Peitler, 1930). A rendszerváltás idején újra előtérbe került a tudós neve és érdemei. Ennek példája, hogy a Turista Egyesület már szervezett koszorúzásokat a tudós sírjához. Ezen kívül a Magyar Természetbarát Szövetség állíttatott neki emlékkövet 1988-ban Zircen az Országos Kéktúra megnyitásának 50 éves jubileuma alkalmából, illetve Dobogókőn látható emlékköve a tudósnak. A veszprémi Építők Természetbarát Sportegyesület létrehozta a Cholnoky Jenő emléktúrákat 8 útvonalon 116 km hosszan, melynek 1. számú útvonala érinti az új csatár-hegyi (leégése előtt, 1977–2003 között Cholnoky) kilátót is. Az avatóünnepségen köszönőt mondott Némedi Lajos alpolgármester, aki kiemelte, hogy Cholnoky ezer szállal kötődött Veszprémhez, emlékéit a város is igyekszik méltón őrizni. Nevét városrész, iskola, utca őrzi, és mostantól a Csatár-hegyen emlékkő is. Halmay György, a körzet önkormányzati képviselője szerint a legjobb emlékezés, ha Cholnoky munkásságát beépítjük a hétköznapijainkba: vigyázunk a környezetünkre, tiszteljük a természetet, azt nem legyőzni akarjuk, hanem harmóniában élni vele. Pál Lajos, a Veszprémi Erdőgazdaság Zrt. gazdasági vezérigazgató-helyettese az erdészet közjóléti feladatairól beszélve kifejtette, hogy a társaság az elmúlt években a

társadalmi igényeknek megfelelően kilátókat épített, turista-házakat és erdei útvonalakat újított fel annak érdekében, hogy az emberek szívesen töltsék szabadidejüket a szabadban. Cholnoky Jenő a Magyar Turista Egyesület elnökségében több mint 25 évig betöltött jelentős, veszprémi vonatkozású tevékenységét méltatta a Veszprém megyei Természetbarát Szövetség és a Bakony Természetbarát Egyesület nevében Jákói Bernadett helytörténeti kutató. A tudós pályaképét, életművét pedig a szerző mutatta be. Az ünnepségen részt vett a tudós unokája, Cholnoky Tamás is. A megható megemlékezésen Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Veszprém Megyei Természetbarát Szövetség, a Bakony Természetbarát Egyesület, az Építők Természetbarát Sportegyesület képviselője, valamint a város hét általános iskolájából érkezett delegáció helyezte el az emlékezés koszorúit, virágait. „Tudományos érdemei azok, melyek alapján tudományos társaságok, testületek vezetője lett, de ezeken felül természetszeretete, hazaszeretete és emberszeretete avatta a turisták vezérévé!” – írta róla Dr. Peitler Gyula a Turisták Lapja szerkesztője.

A Magyar Meteorológiai Társaság XXXVII. Vándorgyűlé-

A koszorúzó Cholnoky szobra előtt, 2018. augusztus 27-én

sét 2018-ban Veszprémben tartotta. A Társaság nem feledkezett meg nagynevű egykori elnökéről. A Vándorgyűlés előadói közé felkérték jelen cikk szerzőjét, hogy tartson előadást, s ő „A kékszeműek látják a vihart” – Cholnoky Jenő időjárással kapcsolatos megfigyelései című előadásában a neves földrajztudós meteorológiai tevékenységéről tartott összefoglalást. A Társaság az első nap délutánján (augusztus 25.), az előadások után testületileg koszorúzta meg egykori elnökének Kossuth Lajos utca 7. számú házon lévő emléktábláját (R. Kiss Lenke alkotása, 1976). A Vándorgyűlést követően, augusztus 27-én buszos kirándulásra került sor, amelynek első programpontja Cholnoky Jenőnek a Cholnoky Jenő utca 21., a róla elnevezett iskola előtt álló, 2014-ben felavatott szobrán (Balás Eszter alkotása) a megemlékezés virágainak elhelyezése volt.

Irodalom

- Peitler, Gy., 1930: Dr. Cholnoky Jenőről – Turisták Lapja 42, 233–235.
 Rybár, O., 2014: A Magyar Meteorológiai Társaság egykori elnökének, Cholnoky Jenőnek (1870–1950) szobrát avatták fel Veszprémben. *Léggör* 59, 65.